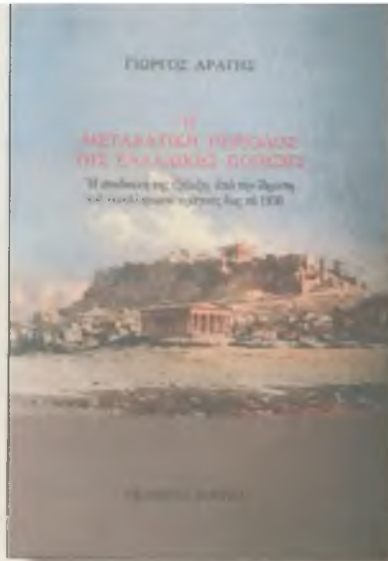

Ενας αιώνας

Της **ΕΛΙΣΑΒΕΤ**

Δημόσια συζήτηση; Σχεδόν καμία. Οι μελλοντικές Ιστορίες της ελληνικής λογοτεχνίας δεν θα μπορούν ωστόσο να μη λαμβάνουν υπόψη τους το ογκωδέστατο δοκίμιο του κριτικού Γιώργου Αράγη «Η μεταβατική περίοδος της ελλαδικής ποίησης» (Σοκόλης, σελ. 462), ένα δοκίμιο που εξετάζει τη σταδιακή εξέλιξη της ελλαδικής –αθηναϊκής– ποίησης από την ίδρυση του

νεοελληνικού κράτους έως το 1930. Η εργασία υποστηρίζει ότι στη διάρκεια των εκατό πρώτων χρόνων της, η ελλαδική ποίηση διήνυσε το μεταβατικό της στάδιο από την ανωριμότητα προς την ωριμότητα με σποραδικές μόνο θετικές πραγματώσεις, πολύ αραιές στον 19ο αιώνα, πυκνότερες στον 20ό, για να χειραφετηθεί μόνο μετά το 1920. Για να υποστηρίξει τις θέσεις του ο Αράγης, στήνει ένα σύνθετο οικοδόμημα κριτηρίων, δημιουργεί μια ποιητική μέσση της οποίας παρακολουθεί το υλικό του, χωρίζοντάς το σε πέντε ποιητικές γενιές –Φαναριώτες, «αθηναϊκή» σχολή, γενιά του 1880, μεταπαλαμικοί ποιητές και ποιητές του 1920– τις οποίες και εξετάζει μέσα από το έργο 25 χαρακτηριστικών ποιητών. Με βάση τα συμπεράσματά του, εισηγείται, τέλος, την αναθεώρηση των κυρίαρχων ταξινομήσεων τις οποίες εφαρμόζουν οι υπάρχουσες ιστορίες της λογοτεχνίας. Εισάγοντας το κριτήριο της βιωματικής ποιότητας, και ανεξάρτητα από

τη συμφωνία ή όχι με όλες τις επιμέρους αξιολογήσεις του, η κεντρική θέση του Αράγη εμφανίζεται εξαιρετικά ισχυρή.

Ποια εργαλεία χρησιμοποιεί ο δοκιμογράφος; Κατ' αρχάς επιλέγει να παρακολουθήσει την ποίηση με κριτήριο το πραγματολογικό υλικό των κειμένων και τη γλώσσα της – δομικά δηλαδή στοιχεία της ποιητικής έκφρασης που στοιχίζονται με τις τροπές της. Ποιο είναι το ζητούμενο, πότε η ποίηση θεωρείται ώριμη και χειραφετημένη; Όταν, όπως οι άλλες ώριμες δυτικοευρωπαϊκές, αλλά και η μετά το 1930 ελληνική ποίηση, έχουν κάνει κύρια απασχόλησή τους την έρευνα των εκφραστικών τεχνικών της και των υπαρξιακών ανθρώπινων προβλημάτων (έχοντας ταυτόχρονα ξεπεράσει ως στόχο της την ιδεολογική αναμόρφωση του έθνους). Και πώς διαπιστώνεται η πραγματοποίηση του ζητούμενου; Η ώριμη

in Η Καθημερινή, Κυριακή, 4-3-2004

ας ποίησης

ΒΕΤ ΚΟΤΖΙΑ

ποίηση, ορίζει ως θεμελιώδη αρχή της ποιητικής του ο Αράγης, δεν είναι ποτέ γενική,

διανοητική και αφηρημένη, αλλά ειδική, εμπειρική και συγκεκριμένη.

Πριν από το 1920 ο προσανατολισμός της ελλαδικής ποίησης, υποστηρίζει, υπήρξε εντόνως ιδεολογική. Οι Φαναριώτες και η «αθηναϊκή» σχολή άντλησαν ως επί το πλείστον το υλικό τους από την αρχαία Ελλάδα και το '21, από τις ερωτικές σχέσεις γενικώς, καθώς και από μια εγκυκλοπαιδικώς αντιληπτή φύση. Αλλά και η ποιητική γενιά του 1880, συνεχίζει ο Αράγης, ενώ στράφηκε προς μια πλουσιότετη σε πραγματολογικό υλικό ύπαιθρο (πολύ ζωντανότερη επομένως από εκείνη των προγενεστέρων της), δεν την ένιωσε ωστόσο ως μια προσωπικά βιωμένη κοινωνική εμπειρία, αλλά την αντιμετώπισε λαογραφικά εξιδανικευμένη κατά τις επιταγές του Νικολάου Πολίτη. Ομοίως, εγκαταλείποντας την καθαρεύουσα, η γενιά του Κωστή Παλαμά στράφηκε μεν για πρώτη φορά προς τη λαϊκή

γλώσσα της υπαίθρου. Δεν κατόρθωσε όμως να την οικειοποιηθεί δημιουργικά, με αποτέλεσμα να παραμείνει εξίσου άγλωσση με τους καθαρευουσιάνους, εφ' όσον κανένα από τα δύο γλωσσικά συστήματα δεν διέθετε γενετική σχέση προς το περιβάλλον ζωής των ποιητών. Η γενιά του 1880, που επί πλέον προσέγγισε το παρόν μέσα από το παπαρηγοπούλειο τρίπτυχο της ελληνικής συνέχειας και τη Μεγάλη Ιδέα, έδωσε μια ποίηση μεγαλόστομη, με απουσία εκφραστικής ακρίβειας και έλλειψη φόρτισης του λόγου. Μόνο με τη γενιά του 1920 (Καρυωτάκη, Φιλύρα, Λαπαθιώτη, Ουράνη και Αγρα) η ελλαδική ποίηση απέκτησε, σύμφωνα με τον Αράγη, την αναγκαία βαρύτητα καθώς στρέφοντας την προσοχή της στο εδώ και στο τώρα έγινε, σε άμεση λειτουργική σχέση προς τον περίγυρό της, βαθύτατα προσωπική, εμπράγματη και αρπτόρευτη.

Πού αποδίδει ο δοκιμογράφος τις διαρκείς απόπειρες και τις ολιγόριθμες πραγματώσεις της ελλαδικής ποίη-

σης στη διάρκεια της πρώτης της εκατονταετίας; Σε αντικειμενικούς παράγοντες, εκ των οποίων ένας βασικότερος είναι οι διαρκείς ανακοπές: Ανώριμο κοινωνικά και ανύπαρκτο πολιτισμικά, το αθηναϊκό άστυ δεν παρείχε στους ποιητές του την πρώτη ύλη για τη δουλειά τους εξ αιτίας του αγεφύρωτου χάσματος που δημιουργήθηκε ανάμεσα στην παράδοση της υπαίθρου και τις νέες αστικές, εκσυγχρονιστικές τάσεις. Στη συνθήκη αυτή πρέπει να προστεθεί η ανακοπή στην καλλιέργεια της δημοτικής γλώσσας. Κι ακόμα, το χάσμα ανάμεσα στην εφτανησιακή και την αθηναϊκή ποίηση, με αποτέλεσμα να εξαλειφθεί η αναγκαία προϋπόθεση για την εξελικτική σταδιοδρομία οποιασδήποτε τέχνης που είναι η ύπαρξη συνεχόμενων καλλιτεχνικών γενιών. Οι θέσεις του Αράγη περί της ανακοπής παραπέμπουν σε ομόλογες απόψεις του Δημήτρη Χατζή για τη σχέση πολιτισμικής ασυνέχειας και αδυναμίας της ελληνικής λογοτεχνίας να παράγει βαρυσήματα έργα.